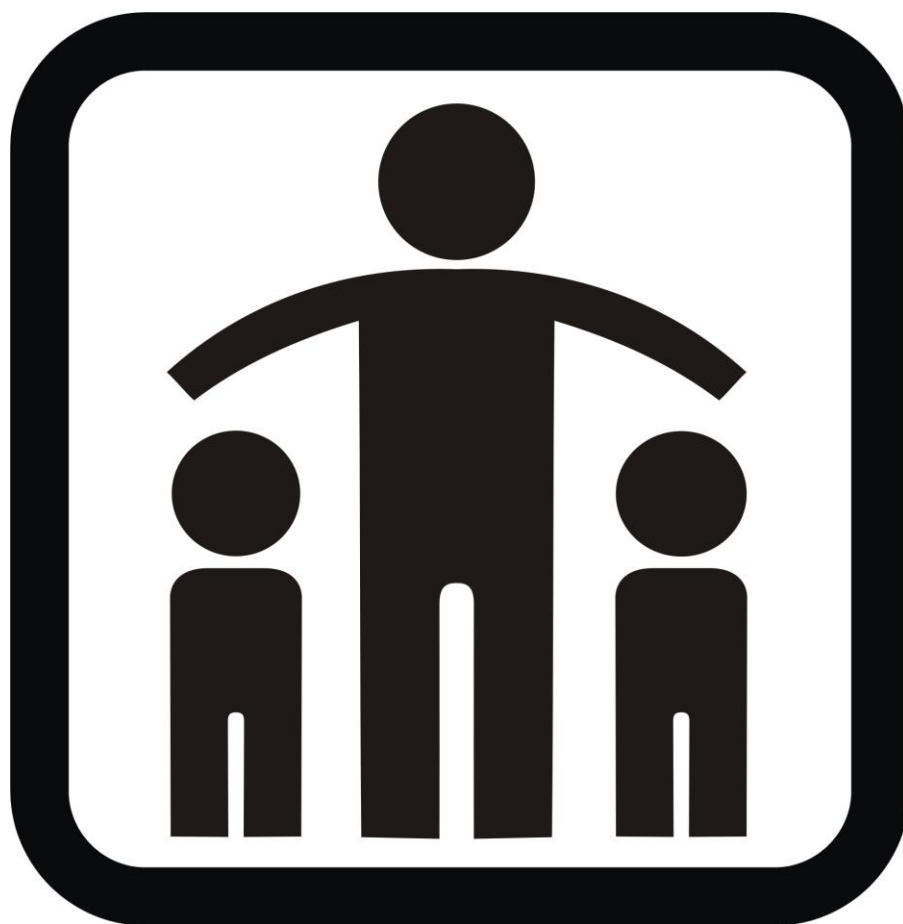

ZPRAVODAJ

ÚNOR 2014

☑ LINKA PRO PEČUJÍCÍ

<http://p12.helpnet.cz/aktualne/pecujici-zapamatujte-si-800-915-915>

Pečující, zapamatujte si: 800 915 915

Diakonie ČCE provozuje od loňského roku celostátní bezplatnou poradenskou linku pro rodinné pečující, a to v rámci projektu Pomáháme pečovat. Projekt je svého druhu v českém prostředí ojedinělý, probíhá celostátně a dlouhodobě. Linka je určena především rodinným pečujícím o seniory, ale odpovědi se dostane i pečujícím o jiné cílové skupiny.

Linka je v provozu každý všední den od 9 do 17 hodin a volající si nejčastěji žádají informace z oblasti sociálně-právní např.: Jak si počínat při zamítnutí příspěvku na péči, co dělat v případě nečinnosti úřadu práce, jaká jsou jejich práva a jak je mohou vymoci.

Často se obracejí rovněž s dotazy, jak řešit konkrétní případy, když třeba lékař nechce předepsat některé pomůcky a tvrdí, že na ně není nárok. Zde se ukazuje, že lékař nemusí být vždy dobře informován a je třeba mu příslušnou vyhláškou dokázat, že nárok existuje. Jiní volající se dotazují na ošetrovatelskou problematiku, někdy se potřebují jen ubezpečit, že jejich postup v péči o blízkého je správný, a že nic podstatného nezanedbávají.

Bezplatné poradenské linky pro pečující už delší dobu úspěšně fungují například v Německu nebo Švédsku, kde jsou mnohem více rozšířeny, protože byly zřizovány regionálně u center pro pečující.

Projekt Pomáháme pečovat, zahrnuje řadu aktivit pro rodinné pečující o seniory. V loňském roce vyšly například tři příručky pro pečovatele: Rady sociálně-právní, Rady pro komunikaci a Rady ošetrovatelské, a také Pokyny pro začínající pečovatele. Všechny publikace je možné si stáhnout z webu www.pecujdoma.cz, který obsahuje rovněž návody pro pečovatele, včetně třiceti výukových videí. Současně probíhá na několika místech ČR cyklus kurzů pro pečující, a to zdarma (Písek, Ostrava, Hradec Králové, v březnu v Olomouci a Roudnici nad Labem). Připravují se další tři příručky: Rady lékařské, Rady rehabilitační a Rady pro závěr života, které vyjdou v průběhu tohoto roku.

Bezplatná poradenská linka 800 915 915 a celý projekt Pomáháme pečovat je financován z ESF prostřednictvím OP LZZ a státního rozpočtu ČR.

Antonín Hošťálek

☑ **NÁPADNÍK 2014**

Liga za práva vozíčkářů

Nápadník 2014

- obsahuje kompletně aktualizované údaje včetně novel zákona platných od 1. 1. 2014
 - součástí jsou nejčastější dotazy ke každé kapitole
 - vyjde na přelomu 2013/2014
 - objednete si ho již nyní!
- sborník informací a rad pro život s postižením
- pro lidi s postižením v období těsně po úrazu či nemoci i pro lidi s vrozeným hendikepem
- invalidní důchody, příspěvky na péči, sociální dávky, postupy, nároky, úřady...

Překonejte s Nápadníkem těžké období života, zeptejte se této chytré publikace, jak jej zlepšit. Na co máte nárok a kde dávky vyřadit? Kde shánět kompenzační pomůcky? Na jaké instituce se obrátit? To vše a mnohem víc na jednom místě a ve srozumitelné formě.

Chcete ho?

Nápadník je distribuován jednotlivým zájemcům, k dispozici je také v rehabilitačních ústavech, několika fakultních nemocnicích a dalších ústavních a zdravotnických zařízeních.

Objednávka pro jednotlivce

Zašlete SMS zprávu v tomto tvaru:

NAPADNIK mezera VAŠE PŘÍJMENÍ mezera VAŠE JMÉNO mezera NÁZEV VAŠEHO MĚSTA (OBCE) mezera ULICE mezera ČÍSLO POPISNÉ mezera PSČ.

SMS zprávu můžete napsat jak velkými, tak malými písmeny, text píše, prosím, bez diakritiky.

Příklad: NAPADNIK POKORNY PAVEL IVANCICE DOLNI HLINKY 8 66491

Vaši SMS pošlete na telefonní číslo 902 10. Cena SMS zprávy je 99,-Kč (vč. DPH). Ihned obdržíte zpětnou SMS zprávu potvrzující, že jsme Vaši platbu obdrželi. Publikace Vám bude zaslána nejpozději do konce února 2014. SMS tedy slouží jako "předplatné". Děkujeme.

Službu technicky zabezpečuje KONZULTA Brno, a.s. Veverí 9, 602 00 Brno, horká linka 541 128 530, hotline@sms-operator.com. (Pro operátora Telefonica O2 je služba zajišťována ve spolupráci se společností Tanger computersystems, s.r.o.). Počet SMS z jednoho telefonního čísla je omezen na 3 SMS.

Objednávka pro organizace

Nezdravotnické organizace a instituce mohou objednávat Nápadníka 2014 za cenu 169,-Kč (vč. DPH, poštovného a balného), požadovaný počet publikací bude zaslán poštou společně s fakturou:

Objednávejte telefonicky na číslech: 537 021 490 , 725 122 853 (852), e-mailem na adrese info@ligavozic.cz nebo poradna@ligavozic.cz.

Zdravotnickým zařízením a smluvním institucím dodáváme publikaci v omezeném množství zdarma. Týká se to převážně těch organizací, se kterými úzce spolupracujeme a které primárně pracují s klienty po úraze, což je i hlavní cílová skupina, pro kterou je publikace Nápadník určena.

Plošné bezplatné zasilání publikace v současné době není možné.

Děkujeme za pochopení a věříme, že i přesto Nápadník 2014 najde cestu k potřebným soc. pracovníkům a klientům.

Projekt byl realizován za finanční podpory Úřadu vlády české republiky a Vládního výboru pro zdravotně postižené občany.

f i n a n c e ...

☒ **VEŘEJNĚ PROSPĚŠNÝ POPLATNÍK A DAŇ Z PŘÍJMU**

Svět neziskovek 02/2014

Veřejně prospěšný poplatník a daň z příjmu

S novým rokem vstoupila v platnost novela zákona o daních z příjmů.

V novém znění je odlišně definována osoba poplatníka daně z příjmů právnických osob, neboť zahrnuje nejen známé formy obchodních společností, ale i rozsáhlý soubor dřívějších neziskových organizací včetně poplatníků bez právní subjektivity (svěrečné fondy apod.).

Nás budou zajímat právnické osoby, které působí v neziskových oblastech.

NOVÉ TERMÍNY

V § 17a se zavádí zcela nové pojmové vymezení „**veřejně prospěšného poplatníka**“. Zákon ho definuje jako poplatníka, který v souladu se svým zakladatelským právním jednáním, statutem, stanovami, zákonem nebo rozhodnutím orgánu veřejné moci jako svou hlavní činnost vykonává činnost, která není podnikáním, a současně není obchodní korporací, profesní komorou nebo nadací, jejíž jednání slouží nebo činnost směřuje k podpoře osob blízkých zakladateli, apod.

Veřejně prospěšný poplatník je tak ten poplatník, který jako svou hlavní činnost vykonává jinou činnost než podnikání (tzn. není založen nebo zřízen za účelem podnikání). Jedná se tedy nejen o organizace soukromého práva, ale i veřejnoprávní instituce, jako je např. televize, příspěvkové organizace atd.

Dále je v § 19b zaveden pojem „**bezúplatný příjem**“, který zahrnuje příjmy nabyté z dědictví, odkazu, daru nebo jiné příjmy nabyté bez poskytnutí protiplnění.

CO JE VŽDY PŘEDMĚTEM DANĚ

Příjem z reklamy, z členského příspěvku, nově příjem v podobě úroků a příjem z nájemného, s výjimkou nájmu státního majetku, je předmětem daně vždy.

CO NENÍ PŘEDMĚTEM DANĚ

Nově jsou v § 18a vyjmenovány příjmy, které nejsou u veřejně prospěšných poplatníků předmětem daně. Mj. to jsou:

- příjmy z nepodnikatelské činnosti, pokud jsou výdaje na tuto činnost vyšší,
- dotace, příspěvek, podpora z veřejných rozpočtů,
- příjmy z bezúplatného nabytí věci podle zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi.

CO JE OD DANĚ OSVOBOZENO

- členské příspěvky podle stanov, statutu, zřizovacích nebo zakladatelských listin,
- výnos nadace, která je veřejně prospěšným poplatníkem, z majetku vloženého do nadační jistiny a příjem z jeho prodeje, pokud tento příjem slouží jen k účelu, ke kterému byla nadace zřízena,
- úrokové příjmy plynoucí z prostředků veřejné sbírky pořádané k účelům vymezeným zákonem,
- bezúplatný příjem definovaný zákonem (dary na obecně prospěšnou činnost, sbírky, ...).

SNÍŽENÍ ZÁKLADU DANĚ

I nadále lze snížit základ daně. Budou-li prostředky získané úsporou použity ke krytí nákladů souvisejících s činnostmi, z nichž získané příjmy nejsou předmětem daně, může úspora činit až 30 % základu daně, max. 1.000.000 Kč.

Obecně prospěšná společnost a ústav mohou využít získané prostředky v následujícím zdaňovacím období ke krytí nákladů nepodnikatelských činností.

DAŇOVÉ PŘÍZNÁNÍ

Veřejně prospěšné poplatníky můžeme dále dělit na daňové poplatníky se širokým nebo s úzkým základem daně.

Poplatník se širokým základem daně musí dávat povinně daňové přiznání a vše, co je příjmem organizace, s výjimkou příjmů z investičních dotací, je předmětem zdanění. Poplatníky se širokým základem daně se stávají ústavy a OPS.

V praxi to znamená, že se podle § 18a (5) stávají jejich příjmy bez ohledu na výši výdajů předmětem daně.

Poplatníky s úzkým základem daně jsou nadace a nadační fondy, a také spolky. Pokud budou mít jen příjmy, které nejsou předmětem daně nebo příjmy od daně osvobozené a takové, kde byla sražená daň, a pokud vyhověly podmínkám pro použití úspory na dani, nemají podle § 38mb povinnost podávat daňové přiznání.

Eva Flossmannová, Informační středisko Mikuláš, o.p.s.

Nadační příspěvek

Dotaz :

Obecně prospěšná společnost (dále jen „OPS“) obdržela od Purkyňovy nadace nadační příspěvek ve výši 20 000 Kč na opravu nemovitosti, kterou má v pronájmu (s pronajímatelem má OPS provádění těchto oprav smluvně ošetřeno). Ve smlouvě o poskytnutí příspěvku je uvedeno, že nadace se v souladu s ust. § 6 svého statutu zavazuje poskytnout obdarovanému na základě této smlouvy příspěvek – tudíž se domnívám, že se jedná o dar. Jak tento dar zaúčtovat v době přijetí a jak potom vyúčtovat opravy hrazené z této částky?

Účtovala jsem následovně:

- smlouva MD 315/D 911
- přijetí peněz na účet MD 221/D 315
- přijatá faktura za práce MD 518/D 321
- zaplacení faktury MD 321/D 221

Nevím ale, zda z tohoto zápisu je dost zřejmé, že opravy byly provedeny právě z nadačního příspěvku a zda si mohu udělat na účtu č. 911 analytiku – jeden podobný dar už tam OPS má. Jak postupovat s účtem č. 911 na konci roku?

Odpověď:

Nadační příspěvek je řazen mezi bezúplatné nabytí majetkového prospěchu, které nepodléhá u poplatníků jmenovaných v ust. § 18 odst. 3 Zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, dani z příjmů.

Pokud byly prostředky použity k účelům vymezeným v § 20 odst. 4 Zákona č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí (ve znění do 31. 12. 2013), pak lze podáním Přiznání k dani darovací v případě OPS uplatnit nárok na osvobození od této daně.

Protože nadace příspěvek poskytuje pouze na základě svého svobodného rozhodnutí, nejedná se v okamžiku příslibu o pohledávku OPS za nadací a z pohledu nadace o závazek vůči OPS. Z uvedených důvodů se o majetkovém prospěchu účtuje až k okamžiku nabytí vlastnictví příspěvku.

Doporučený postup účtování:

- uzavření smlouvy s nadací o poskytnutí příspěvku 20 000 Kč neúčtuje se,
- přijetí příspěvku na účet v bance OPS 20 000 Kč MD 22x/D 68x (za podmínky, že příspěvek bude spotřebován v roce přijetí),
- náklady na opravy hrazené z nadačního příspěvku 20 000 Kč MD 51x/D 32x (21x),
- úhrada faktury na účet v bance dodavatele 20 000 Kč MD 32x/D 22x

Pokud by byl příspěvek určen k použití až v roce následujícím, je možné účtovat s pomocí účtu časového rozlišení v účtové skupině 38, syntetický účet „výnosy příštích období“, tj. zápisem MD 22x/D 38x.

Účet pro fondy v účtové skupině 91x je vhodné použít pouze v případě, že příspěvek bude poskytnut jiné osobě. Tuto možnost ovšem dle Zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, ve znění pozdějších předpisů, Vaše OPS nemá, neboť je zřízena za účelem poskytování obecně prospěšných služeb, nikoliv za účelem

poskytování peněžitých podpor jiným osobám (viz Český účetní standard č. 413 čl. 4.2. odst. 4.2.4.).

V odpovědi uvádíme pouze účtové skupiny v souladu s Přílohou č. 3 – Směrná účtová osnova k vyhlášce č. 504/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení Zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, u kterých hlavním předmětem činnosti není podnikání, pokud účtují v soustavě podvojného účetnictví, ve znění pozdějších předpisů. Syntetické a analytické účty si zřizuje OPS vnitřním předpisem v účtovém rozvrhu.

Blažena Petrliková, UNE S

Účtování v terénních sociálních službách

V oblasti účtování provedených úkonů v sociálních službách panuje mnoho polopravd, omylů a mýtů. Nejmarkantnější je to asi v pečovatelské službě, neboť zde zákon o sociálních službách přinesl v roce 2007 mnoho zásadních změn. Některé dříve základní úkony byly výrazně redukovány (pedikúra), některé zmizely úplně a poskytovatelé je většinou nabízejí jako fakultativní (např. dohled nad dospělým klientem).

■ **Text: Ing. Renata Kainráthová,**
viceprezidentka APSS ČR pro terénní služby

Aby byly mnohé nejasnosti uvedeny na pravou míru, uskutečnil se 12. 3. 2013 na MPSV kulatý stůl k tomuto tématu. Členové terénní sekce APSS ČR byli se závěry z tohoto setkání seznámeni na své schůzce 14. 5. 2013 v Praze a na konferenci 15. 5. 2013 v Brně. Materiál je rovněž k dispozici na intranetu terénní sekce a je zveřejněn na webových stránkách MPSV v rubrice Nejčastější otázky a odpovědi.

Pausálně lze k účtování úkonů sdělit dvě zásady:

- cena nikdy nesmí překročit maximální výši úhrady stanovenou vyhláškou 505/2006 Sb., v platném znění;
- způsob účtování musí být uveden ve vnitřních pravidlech poskytovatele a uživatel s ním musí být předem seznámen.

Přestože je maximální výše úhrady stanovena vyhláškou, je dobré udělat si kalkulaci hodiny úkonu, ze které potom můžeme vycházet při výpočtu skutečných nákladů. U základních úkonů je tento výpočet doporučením, avšak u fakultativních bychom jej měli mít zpracovaný u každého úkonu, abychom případně prokázali, že neúčtujeme více, než je přípustné – tedy maximálně do výše nákladů. Do kalkulace jsou zahrnuty mzdové náklady pečovatelské a režijní náklady organizace (vedoucí, zázemí PS, ochranné pomůcky, vzdělávání atd.), v případě, že je pro výkon používáno auto, tak ještě náklady na autoprováz. Kalkulačního výpočtu lze využít i v případech, kdy poskytovatel nechce účtovat některé činnosti v časové jednotce, ale v úkonech s pevně stanovenou sazbou (např. nákupy), což je možné.

K nejčastějším dotazům patří, zda lze

klientovi účtovat cestu. Vyhláška uvádí, že výše úhrady je stanovena podle skutečně spotřebovaného času nezbytného k zajištění úkonu. Vykazovat cestovné jako zvláštní položku ke každému úkonu není možné, ale čas na cestě za uživatelem lze přiměřeně započítat do doby nezbytné k zajištění úkonu.

Rovněž otázka rozdílných sazeb ve dne všední a o víkendech není všem zcela jasná. Dvojitá sazba je možná, ale opět nelze překročit stanovenou maximální částku. Obdobné je to i v rozlišení určitých pásem – v centru města bude částka nižší než v příměstských částech nebo okolních vesnicích. Zde bychom měli vycházet právě z kalkulace nákladů. V této souvislosti je také potřeba zmínit, že poskytovatel by měl požadovat od obce úhradu zvýšených nákladů na dopravu souvisejících s financováním poskytování sociálních služeb jejím občanům, které jsou nad rámec platby od klienta, a to zvláště v případech, kdy pečovatelská služba poskytuje služby ve velké spádové oblasti a úhrady za poskytování služeb nepokryjí celkové náklady. Je doporučeno, aby měl poskytovatel v registraci uvedeno územní vymezení pro poskytování sociálních služeb, neboť odmítnout zájemce o službu lze jen ze zákonem daných důvodů; nelze tedy argumentovat faktem, že zájemce bydlí příliš daleko a dojíždět k němu je pro poskytovatele vysoce ztrátové, protože poskytování služby nelze podmiňovat ani určitým rozsahem úkonů, které bude klient využívat.

➤ Účtování v případě, že se na dané činnosti podílejí dvě pečovatelsky

Případ 1: Zajištění úklidu

V případě, že úklid v domácnosti uživatele zajišťují 2 pracovníci, může poskytovatel účtovat práci obou pracovníků v zá-

vislosti na skutečně spotřebovaném čase. Předpokládáme, že každý pracovník se bude věnovat jiné činnosti, a celý proces se tak zkrátí. To, co by jeden pracovník dělal hodinu, dva zvládnou za půl hodiny.

Případ 2: Pomoc při osobní hygieně

V situaci, kdy je potřeba např. pomoci při osobní hygieně u uživatele, jeho zdravotní stav vyžaduje pro vykonání činnosti přítomnost 2 pracovníků, nelze uživateli účtovat dvojnásobek. Ve vnitřních pravidlech poskytovatele by tyto situace měly být popsány (např. i využití pomoci rodinného příslušníka, pořízení sedačky do vany atd.) i s uvedenou cenovou kalkulací, kde může být personální náročnost zohledněna ve výši částky za úkon. Opět však nesmí celková výše přesáhnout max. limity uvedené ve vyhlášce. Většinou neprovádějí přímou činnost oba pracovníci naráz po celou dobu koupele, ale jedná se spíše o asistenci při vstupu do vany, případně o přidržení, pokud druhý pracovník např. myje vlasy. Zbýlý čas má asistující pracovník prostoj a nelze požadovat, aby je klient hradil.

Případ 3: Pro psychické onemocnění uživatele se sklony k agresivitě chodí pečovatelsky ve dvou

Pokud z důvodu nepříznivého zdravotního stavu není možné zajistit činnosti pouze jedním pracovníkem, postupuje se obdobně jako u předešlé situace, tzn. úhrada závisí na spotřebovaném čase a nikoliv na počtu pracovníků. Poskytovatel by měl mít ve svých vnitřních pravidlech řešeno, jak bude postupovat, pokud není zajištěno bezpečné prostředí pro výkon činnosti.

Mnozí mají ve svém veřejném závazku uvedeno, že neposkytují svoje služby osobám, které jsou závislé na alkoholu a návykových látkách. Poskytovateli ale nebude vadit závislost jako taková, ale negativní projevy, které tuto závislost provázejí, zejména agresivita. Je potřeba si stanovit podmínky ve vnitřních pravidlech týkajících se bezpečnosti pracovníků. S uživatelem je nutné uzavřít smlouvu a poté, pokud dojde k porušování vnitřních pravidel, je možné následně z těchto důvodů smlouvu o poskytování sociálních služeb vypovědět, nikoli a priori smlouvu odmítnout uzavřít.

Zájemce o službu je nutné na veškeré důležité skutečnosti upozornit již před podpisem smlouvy, aby nedocházelo ke zbytečným rozporům a dohadům. Při jednání s ním je třeba mít na paměti, že mu sociální pracovník sděluje velké množství informací, které si málokdo zapamatuje v plném rozsahu anebo si neuvědomí jejich praktický důsledek.

» Vnitřní pravidla

Vnitřní pravidla pro poskytování služby jsou velmi důležitým materiálem, jehož zpracování by měl každý poskytovatel věnovat velkou pozornost, neboť nastavují „pravidla hry“ jak pro uživatele, tak pro poskytovatele. Doplnují a upřesňují ujednání smlouvy a měla by být proto formulována tak, aby byla uživateli srozumitelná. Je dobré mít v těchto pravidlech například popsáno, jakým způsobem jsou evidovány provedené úkony (pomocí čtečky čárových kódů, na papírový výkaz...) či jak a v jakém časovém předstihu jsou klientem nahlašovány změny ve sjednaném poskytování služby, a to včetně případné sankce, pokud není služba řádně zrušena, a ostatní důležité informace.

Zájemce o službu je nutné na veškeré důležité skutečnosti upozornit již před podpisem smlouvy, aby nedocházelo ke zbytečným rozporům a dohadům. Při jednání s ním je třeba mít na paměti, že mu sociální pracovník sděluje velké množství informací, které si málokdo zapamatuje v plném rozsahu anebo si neuvědomí jejich praktický důsledek.

Od 1. ledna 2014 vešla v platnost nově vyhlášky č. 505/2006 Sb., která přináší navýšení maximální sazby za poskytované úkony. Argumentem pro regulaci výše platby je ochrana uživatele. Na druhou stranu nemožnost promítat do účtované sazby reálné náklady poskytovatele, spolu s chybějící povinností obcí podílet se finančně na zajištění sociální péče pro své občany, brání nejen rozvoji sociálních

služeb, ale někdy vede i k zániku služeb stávajících. Je pak uvolněn prostor pro různé komerční a soukromé aktivity a ty si s regulací výše úhrady hlavu nedělají. Občan, který službu potřebuje, je pak postaven před jasnou volbu – buď zaplatí žádanou sazbu, anebo musí svoji nepříznivou sociální situaci řešit odchodem do pobytového zařízení.

Dvojí sazba je možná, ale opět nelze překročit stanovenou maximální částku.

☑ OMEZENÁ SVĚPRÁVNOST V SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH

Sociální služby, únor/2014

Změny v přijímání klientů s omezenou svěprávností do pobytových zařízení sociálních služeb

Do konce roku 2013 totiž mohly soudy přezkoumávat pouze přípustnost nedobrovolné hospitalizace ve zdravotnických zařízeních. Česká právní úprava neobsahovala obdobný postup pro nedobrovolný pobyt v zařízeních sociálních služeb.

■ Text: JUDr. Adéla Hradilová,
Kancelář veřejného ochránce práv

Od 1. ledna 2014 je účinný zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, který mj. nově zavádí soudní řízení o vyslovení nepřipustnosti držení v zařízení sociálních služeb (§ 84). Toto ustanovení dopadá na situace, kdy za osobu omezenou ve svěprávnosti¹ uzavře smlouvu o poskytnutí sociální služby její opatrovník a dotyčná osoba se svým umístěním nesouhlasí. Zákon stanoví, že je-li tato osoba omezena na osobní svobodě, může soud rozhodnout o vyslovení nepřipustnosti jejího dalšího držení v tomto zařízení. Udělá tak tehdy, pokud shledá, že další držení osoby v zařízení není nezbytné nebo je nepřiměřené (§ 84 odst. 2). Dále zákon uvádí, že soud rozhodne přednostně a s největším urychlením. Pokud rozhodne, že další držení osoby v zařízení je nepřipustné, doručí rozhodnutí do 24 hodin umístěnému člověku, jeho zástupci, opatrovníkovi pro řízení a poskytovateli sociálních služeb (§ 84 odst. 3).

Ustanovení zákona reaguje na skutečnost, že i v zařízeních sociálních služeb mohou být osoby v situaci omezení osobní svobody. Takové omezení nemá původ v rozhodnutí orgánu veřejné moci, jako je tomu například u vězněných osob nebo u dětí s nařízenou ústavní výchovou. Příčinou omezení je závislost těchto osob na poskytované péči ve spojení s podrobením určitým režimovým opatřením v zařízení (zamykání hlavních

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV
OMBUDSMAN

dveří, možnost opustit zařízení pouze se souhlasem pracovníků, povinnost dodržovat určitý řád a pravidla atp.) i sociální izolací. Důvodová zpráva k zákonu o zvláštních řízeních soudních uvádí, že ustanovení § 84 doplňuje dosavadní nedostatečnou právní úpravu soudního přezkumu zbavení osobní svobody. Do konce roku 2013 totiž mohly soudy přezkoumávat pouze přípustnost nedobrovolné hospitalizace ve zdravotnických zařízeních. Česká právní úprava neobsahovala obdobný postup pro nedobrovolný pobyt v zařízeních sociálních služeb.

Jaký bude mít toto ustanovení praktický dopad? Za osoby omezené ve svěprávnosti bude nadále uzavírat smlouvu jejich opatrovník, pokud toho s ohledem na rozsah omezení nebudou schopny samy. K soudnímu přezkumu nebude docházet automaticky ve všech případech, kdy za člověka omezeného ve svěprávnosti uzavře smlouvu opatrovník. Lze předpokládat, že soudní řízení bude zahájeno v těch situacích, kdy sama osoba bude vnímat svoji situaci jako omezení

svobody a se svým umístěním do zařízení nebude souhlasit. Pokud toto nastane, může se sama umístěná osoba obrátit na soud s žádostí o vyslovení nepřipustnosti držení v zařízení sociálních služeb.

Zákon tedy konečně, byť ne explicitně, dává váhu i názoru osoby omezené ve svěprávnosti a předpokládá, že i člověk, který za sebe nemůže sám právně jednat, může být fakticky schopen vnímat a vyhodnotit svoji situaci. Nebude tak již možné, aby byl člověk s omezenou svěprávností proti své vůli umístěn do pobytového zařízení sociálních služeb pouze z rozhodnutí svého opatrovníka, ale o přípustnosti umístění do pobytového zařízení sociálních služeb bude rozhodovat soud.²

Pokud soud řízení zahájí, bude zkoumat a hodnotit, zda je pobyt v zařízení pro konkrétního člověka nezbytný a zda není nepřiměřený. Tyto formulace jsou poměrně vágní a bude třeba vyčkat prvních rozsudků, aby se vidělo, jak je budou soudy v praxi interpretovat.³ Veřejný ochránce práv již v minulosti

² Pro úplnost dodávám, že pokud bude ustanovena opatrovnícká rada dle § 472 a násl. nového občanského zákoníku, nesmí opatrovník uzavřít smlouvu o poskytování pobytové sociální služby bez souhlasu opatrovnícké rady „v případě, kdy to zdravotní stav opatrovance zjevně nevyžaduje“ (§ 480 nového občanského zákoníku). Formulace v uvozovkách není nejšťastnější a v praxi může způsobit určité výkladové problémy. Pokud člen opatrovnícké rady, opatrovník nebo opatrovanec nebude souhlasit s rozhodnutím opatrovnícké rady, může se do 15 dnů obrátit na soud s návrhem, aby toto rozhodnutí zrušil a rozhodl o umístění sám (§ 481 nového občanského zákoníku). Pokud opatrovnícká rada ustanovena nebude, bude podle § 482 nového občanského zákoníku smlouvu o umístění do zařízení schvalovat přímo soud, a to opět v těch situacích, kdy zdravotní stav opatrovance zjevně nevyžaduje umístění do zařízení. Pokud bude soud o umístění do zařízení rozhodovat dopředu, tj. před samotným uzavřením smlouvy, lze zahájit řízení o vyslovení nepřipustnosti držení v zařízení sociálních služeb podle § 84 zákona o zvláštních řízeních soudních až po uplynutí 30 dnů od právní moci rozhodnutí soudu. Jedná se tedy o odlišná soudní řízení. Nově dále platí, že opatrovník nesmí bez souhlasu soudu uzavřít za opatrovance smlouvu zavazující ho k trvajícím nebo opakovanému plnění na dobu delší než tři roky (§ 483 odst. 2 písm. d) nového občanského zákoníku). Soud tedy bude schvalovat smlouvy o poskytnutí sociální služby, budou-li uzavírány na dobu 3 let a delší. Účelem tohoto řízení ale není zkoumání nezbytnosti a přiměřenosti umístění, ale nakládání s finančními prostředky opatrovance. I zde se tedy jedná o odlišné soudní řízení.

¹ Spolu s účinností nového občanského zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.) se od 1. ledna 2014 již nepoužívá termín způsobilost k právním úkonům, ale svěprávnost. Zásadní novinkou je to, že již nelze osobu svěprávnosti zbavit úplně, pouze je možné ji ve svěprávnosti omezit. Rozhodnutí o omezení svěprávnosti však nikdy nezbavuje člověka práva samostatně právně jednat v běžných záležitostech každodenního života (§ 64 nového občanského zákoníku).

upozorňoval, že v českém právním řádu chybí legislativní vymezení podmínek, kdy může být osoba omezená ve své právnosti umístěna do zařízení sociálních služeb na základě souhlasu svého opatrovníka, pokud ona sama projevuje nesouhlas.

Zákon o nesporných řízeních k zaplnění této právní mezery příliš nepřispívá. Pouze obecně předpokládá, že držení v zařízení sociálních služeb bude přípustné, pokud bude nezbytné a ne nepřiměřené, což v praxi neposkytuje dostatečné záruky proti svévolnému rozho-

dování a nepřispívá příliš k právní jistotě dotčených osob. Jinými slovy stále chybí zákonné vymezení konkrétních důvodů, které by „přiměřenost“ a „nezbytnost“ blíže specifikovaly – obdoba zákonných důvodů pro nedobrovolnou hospitalizaci bez souhlasu pacienta ve zdravotnických zařízeních.⁴

Přesto je zavedení tzv. „detenčního řízení“ pro oblast poskytování sociálních služeb zcela jistě posun vpřed. Doufáme, že v praxi bude mít pozitivní dopad a povede k posílení ochrany práv osob omezených ve svéprávnosti.

³ Určitým vodítkem pro soudy může být judikatura Evropského soudu pro lidská práva. Ten vymezil řadu podmínek, které je nutné naplnit, aby bylo držení osoby trpící duševní nemocí v pobytovém zařízení zákonné. Kromě jiného Evropský soud klade důraz na zkoumání závažnosti zdravotního stavu osoby, na kvalitu lékařských posudků, na prokázání toho, že povaha onemocnění odůvodňuje umístění osoby do zařízení. Rovněž pravidelně judikuje, že omezení osobní svobody v důsledku umístění do pobytového zařízení by mělo být až krajním opatřením, pokud nelze najít jiné, méně omezující řešení.

⁴ Zákon o zdravotních službách (zákon č. 372/2001 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů) přesně vyjmenovává situace, kdy lze osobu nedobrovolně (bez souhlasu) hospitalizovat. Je tomu např. tehdy, pokud trpí duševní poruchou nebo je pod vlivem návykové látky a ohrožuje sebe nebo své okolí či tehdy, pokud její stav vyžaduje poskytnutí neodkladné péče.

☑ ODPOVĚDNOST V SOCIÁLNÍCH SLUŽBÁCH

Sociální služby, leden 2014

V každodenním životě nás provázejí situace, kdy se pozastavujeme nad svým jednáním nebo nad jednáním jiných a říkáme si, co se stane, když... Ještě častěji nás tato otázka napadá, když neodpovídáme jen za své vlastní jednání, ale můžeme být odpovědní i za jednání druhých. Pro pracovníky v sociálních službách je tato otázka aktuální několikrát denně, a to zejména v souvislosti s dohledem, který nad uživateli sociálních služeb vykonávají.

■ **Text: Mgr. Denisa Slašťanová,**
LLP Vision – sociální podnik Ligy
lidských práv

Odpovědnost v sociálních službách je velké téma, které je často provázené nejasnostmi a určitými obavami. Nebudu v tomto článku rozepisovat složitá právní schémata, ale ráda bych nabídla pár praktických pravidel a pomůcek pro posuzování odpovědnosti uživatelů a poskytovatelů sociálních služeb.

Pro posuzování odpovědnosti je nejdůležitější zapamatovat si několik základních pravidel:

- I člověk, který nemá plnou způsobilost k právním úkonům (svěprávnost), může být odpovědný za škodu.
- Při posuzování odpovědnosti za škodu nás zajímá pouze to, jestli byl škůdce schopen rozeznat následky svého jednání a ovládnout jej.
- Osoba vykonávající dohled není odpovědná za všechno, co se člověku pod dohledem stane. Odpovídá pouze, pokud dohled zanedbá.
- Přiměřené riziko je přijatelné.

Teorie se vždy nejlépe vysvětluje na příkladech – představte si následující situaci a pokuste se zodpovědět si otázku, kdo bude odpovědný:

Paní Magda, která je zbavena způsobilosti k právním úkonům, dochází pravidelně každé ráno do práce doprovázena asistentem. Cestu obvykle neprovázejí žádné problémy a paní Magda je pokojná a bezproblémová uživatelka. Jednoho dne, jak šli spolu s asistentem po ulici v davu lidí, paní Magda vytrhla procházející paní z ruky telefon a hodila ho do výlohy obchodu, která se tímto rozbila. Kdo ponese odpovědnost?

Při řešení každé odpovědnostní situace je dobré položit si 5 základních otázek:

1. Porušil někdo svou povinnost?

Ano, paní Magda jednala protiprávně, když ukradla telefon a poškodila cizí věc/věci.

2. Vznikla škoda?

Ano, vznikla věcná škoda – byla poškozena výloha obchodu i telefon.

3. Vedlo toto konkrétní jednání přímo ke vzniku škody?

Ano, jde o tzv. „příčinnou souvislost“ mezi jednáním paní Magdy (krádež telefonu a jeho odhození) a následkem (poškození obou věcí). Dokazuje se, jestli konkrétní jednání přímo vedlo ke vzniku škody (mohlo by se např. stát, že výloha obchodu se rozbila pod vlivem jiných okolností: praskliny, špatně zasazené skleněné tabule apod.).

4. Můžeme hovořit o odpovědnosti škůdce?

Toto je asi „nejzapeklitější“ otázka, které je ale nutno věnovat větší pozornost. U paní Magdy řešíme, zda v době, kdy došlo ke škodné události, rozuměla následkům svého jednání a ovládala jej. Jde o tzv. rozumovou a volní složku zavinění člověka a v případě, že chyběla alespoň jedna z nich, tento člověk nebude za své jednání odpovědný. Co by to znamenalo v případě paní Magdy? Mohou nastat tři situace:

- Paní Magda nerozumí následkům svého jednání. Není schopna rozumět tomu, že krást cizí telefon se nemá; prostě se jí líbil, tak si ho vzala, a když se jí přestal líbit, odhodila ho. Chybí rozumová složka a paní Magda by za své jednání nebyla odpovědná.
- Paní Magda rozumí, co může svým jednáním způsobit, jednala však v záchvatu a nebyla schopna toto jednání ovládnout. Chyběla volní složka a paní

Magda by opět nebyla za toto jednání odpovědná.

- Paní Magda rozumí následkům svého jednání a je schopná jej ovládnout. Jednala tedy protiprávně a za způsobenou škodu bude odpovědná.

A co skutečnost, že je paní Magda zbavena způsobilosti k právním úkonům? Na její odpovědnost to nemá žádný vliv, jako u každého jiného člověka nás zajímá jen zastoupení rozumové a volní složky ve vztahu ke konkrétní situaci.

5. Měl někdo vykonávat náležitý dohled?

Podle zákona může být společně s paní Magdou, nebo místo ní, odpovědná i osoba, která měla nad ní vykonávat náležitý dohled.¹ Samozřejmě ne nad každým a v každé situaci má být dohled vykonáván, ale pokud ano, a bude zanedbán, můžeme hovořit i o odpovědnosti osob dohledem povinných. V našem případě by to byl asistent, který paní Magdu doprovázel do práce. Důležité je uvědomit si, že by byl odpovědný pouze v případě, že by svou práci zanedbal, a mohou tedy nastat dvě situace:

- Asistent vykonával svou práci, a tedy náležitý dohled, řádně, akce paní Magdy byla však tak rychlá, že nebylo v jeho silách včas zareagovat a škodu zabránit. Nic zanedbal, a tedy nebude ani odpovědný.
- Asistent si při doprovodu paní Magdy odběhl koupit cigarety do nedalekého stánku, i když věděl, že by se od ní neměl vzdalovat. V době, po kterou byl pryč, došlo ke škodné události. Asistent zanedbal náležitý dohled a může být odpovědný spolu s paní Magdou nebo zcela on sám.

¹ „Náležitým dohledem“ není možno rozumět takový dohled, který by byl za normálních okolností osobami dohledem povinnými vykonáván stále, nepřetržitě a bezprostředně (na každém kroku). V takovém případě by byla zákonem předpokládaná možnost zproštění odpovědnosti těchto osob prakticky vyloučena. Při úvaze o tom, zda osoby dohledem povinné náležitý dohled zanedbaly, je nutno vzít zřetel i na některé okolnosti týkající se osoby podléhající dohledu (např. věk, povahové vlastnosti a celkové chování). (Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 1968, sp. zn. 3 Cz 57/68, uveřejněné pod číslem 4/1970 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.)

UŽIVATEL	Rozumová i volní složka ANO	Rozumová i volní složka ANO	Rozumová nebo volní složka NE	Rozumová nebo volní složka NE
DOHLED	Nezanedbán	Zanedbán	Nezanedbán	Zanedbán
ODPOVĚDNOST	uživatel	uživatel i dohled	nikdo	dohled

Problematika náležitého dohledu a přiměřené opatrnosti by byla na samostatný článek. Důležité ale je, abyste věděli, že užitečným vodítkem a zároveň důkazným materiálem pro případ, že by se něco stalo, jsou rizikové plány uživatelů. V nich jsou zaznamenány postupy práce s uživatelem, nácviky dovedností a práce s rizikem. Pokud je takovýto plán vypracován kvalitně, slouží k prokázání, že náležitý dohled nebyl zanedbán. Užitečnou

pomůckou při řešení otázky „Kdo bude odpovědný?“ vám může být také uvedená tabulka.

Pokud si chcete procvičit další situaci doma, zkuste to na následujícím příkladu: Pan Oliver, klient domova pro osoby se zdravotním postižením, měl záchvat agresivity způsobený pravděpodobně změnou léčiv a destruoval vybavení svého pokoje. Domovu tak vznikla škoda ve výši 21 000 Kč. Tento záchvat byl oje-

dinělý, nikdy předtím u něj nenastal. Pracovník, který měl v té době službu, právě koupal jiného klienta. Pan Oliver je omezen ve způsobilosti k právním úkonům – nakládání s penězi do výše 8 000 Kč měsíčně. Kdo bude odpovědný?

Samozřejmě jste se mohli setkat s jiným případem, jehož řešení nemusí být tak jednoduché. V tomto případě navštivte stránky LLP Vision – www.llpvision.cz nebo nás kontaktujte na vision@llp.cz. Tento sociální podnik Ligy lidských práv se specializuje na školení odborných právních témat zejména pro poskytovatele sociálních služeb. Rádi vám v rámci projektu „Opatrovnictví a odpovědnost v sociálních službách“ podpořeného z ESF prostřednictvím OPLZZ zdarma poskytneme podporu v oblasti vzdělávání.

Redakční rada:

Bc. Martina Smolíková, Marie Havlíčková

(224 817 438, 224 817 393)

Vydává Asociace rodičů a přátel zdravotně postižených dětí v ČR,z.s.

Karlínské nám. 12

186 03 Praha 8 – Karlín

(pro vlastní potřebu)

fax: 224 817 438 e-mail: asociace@arpzpd.cz http:// www.arpzpd.cz